

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ DIŞ YARDIMLAR

EXTERNAL ASSISTANCE FOR THE NATIONAL FIGHT AGAINST

Volkan SEZGİN

Adıyaman Üniversitesi Gölbaşı MYO, Okutman, E Posta: vsezgin@adiyaman.edu.tr

ÖZET

Uzun yıllardır ülkesi ve devleti için savaşmakta olan bir millet, yeni bir sınava girmek zorunda bırakıldığında, zaten kıt olan kaynaklarla yeni mücadelenin nasıl yürütüleceği sorusu hasıl olmuştur. Şüphesiz ki “tekalif-i milliye emirleri'nin” uygulanması örneğinde de olduğu gibi, bu mücadelenin idame ettirilmesi için başvurulacak ana kaynak yine Anadolu'da olsa, alıncak yabancı yardımların da, mücadelenin başarıya ulaştırılmasında önemi büyüktür. Alınan bu yardımlar ihtiyacı tamamen karşılamasa da özellikle Türk ve İslam dünyasından gelen yardımların değeri çok büyüktür.

Anahtar Kelimeler: Milli Mücadele, Dış Yardımlar

ABSTRACT

When a nation that has been fighting for its country and its state for many years has been forced to enter a new trial, the question of how to carry out the new faction with scarce resources has been gained. Undoubtedly, as in the case of the implementation of "one-off-one national orders", if the main resource to be used for the execution of this struggle is still in Anatolia, the foreign assistance to be received is also important for the success of the combat. Although these benefits do not fully meet the needs, especially the assistance from the Turkish and Islamic world is very important.

Key Words: National Struggle, Foreign Assistance

1. GİRİŞ

Trablusgarb Savaşı, Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı'nın da içinde bulunduğu, neredeyse kesintisiz 10 yıllık bir savaş döneminden ağır bir sonuçla çıkan Osmanlı Devleti, imzaladığı Mondros ve Sevr Antlaşmaları'nın içerdiği ağır ve ucu suistimale açık maddeleri neticesinde, Türk Milletini, 1000 yıllık ata toprağında zor ve sıkıntılı bir duruma sokmuştur.

I. Dünya Savaşı öncesi yapılan gizli antlaşmalarla Osmanlı Devleti'nin toprakları galip devletler arasında paylaşılmış, Mondros Müterakesi'nin çeşitli maddeleri uyarınca bahaneler ileri sürülerek topraklarına el konulmuştur. Bu paylaşma projelerini müteakiben, Mayıs 1915 tarihinde Yunanlılar'ın İzmir'den başlayan işgalleri, zaten Türk Milletinde mevcut bulunan bağımsız yaşama arzusunu bir kez daha ortaya çıkarmıştır.

Ancak, yıllardır devam eden savaşlarda Anadolu, nerdeyse yeni bir savaşı kaldıramayacak kadar zor bir duruma düşmüştür. Bu hayatta kalma mücadelesinde Çanakkale zaferi ile başlayan “kazanabiliriz” düşüncesini mutlu sona erdirmek için, emperyalistlere karşı yeni bir mücadelenin verilmesi gerekmektedir. Bu mücadelede başvurulacak ilk kaynak şüphesiz ki yine yüzyıllardır olduğu gibi Anadolu olacaktır, fakat yabancı devletlerden, Türk ve İslam dünyasından alınacak maddi ve manevi bir desteğin bulunması da mücadelenin başarıya ulaşmasında ve haklılığının kanıtlanması açısından çok önemlidir. Bu destek yalnızca para ve silah yardımı olarak kalmayacak aynı zamanda Ankara Hükümeti'nin ve dolayısıyla T.B.M.M. de tanınması açısından zaman zaman karşımıza çıkacaktır.

2. RUS VE FRANSIZ YARDIMLARI

Mustafa Kemal ve bilinçli Türk Aydınları önderliğinde başlatılan Milli Mücadele'ye bir çok devlet ve millet çeşitli sebeplerle, karşılık bekleyerek ya da beklemeyerek yardım göndermiştir. Bu

yardımlardan belkide en stratejik olanı ise yeni kurulmuş Sovyetler Birliği'nden alınan para ve silah yardımınıdır. Rusya'da yaşanan olaylardan sonra, Rusya'da yeni bir devlet kurulmuştur. Kurulan bu yeni devletin de başında, aynı Anadolu'da olduğu gibi çözülmeyi bekleyen bir çok sorunu ve yenilmesi gereken tarihi düşmanları bulunmaktadır. Bundan dolayıdır ki yeni kurulan/kuralacak bu iki yeni devletin, amaçları farklı da olsa birbirleriyle yakınlaşması kaçınılmazdır.

1919 yılının sonu ile 1920'nin başında ortaya çıkan bir Türk-Sovyet yakınlaşması ihtimali bilhassa İngiltere'de büyük bir endişe ile karşılanmıştır. Ayrıca 1920 Mayıs'ında Londra'da bir Sovyet-İngiliz anlaşmasının görüşmeleri yapıldığı sırada, Başbakan Lloyd George, bu anlaşma maddelerinin içine, Sovyetler'in "Kemalistlere" yardım etmemesi şartını koydurmak istemiş fakat Sovyetler ise bu şartı reddetmişlerdir. Ayrıca, T.B.M.M açılmasından 3 gün sonra, 26 Nisan 1920'de Mustafa Kemal, Lenin'e bir mektup göndermiş, mektubunda Ankara ile Moskova arasında normal münasebetlerin kurulmasını, askeri ve siyasi bir ittifak ile "yabancı emperyalizmine karşı" birlikte mücadele edilmesini istemiştir. Bu mektuba, 3 Haziran 1920 tarihinde Sovyet Dışişleri Bakanı Çiçerin cevap vermiş ve iki hükümet arasında resmi ilişkiler başlamıştır. (Armaoğlu; 2012; 382-384)

Her iki devletin de, nedenleri ve amaçları farklı da olsa, Batılı Devletler ile anlaşmazlık ve savaş içerisinde bulunduğu bir dönemde yapılan bu siyasal andlaşma, Türkiye'nin bugünkü doğu sınırını çizdiği gibi aynı zamanda Rusya ile ilişkilerin temelini oluşturmuştur (Soysal; 2000; 27).

"Sivas Kongresi'ni takip eden günlerde Milli Mücadele için maddi kaynak arama çalışmaları başlamış ve bu çerçevede Mustafa Kemal Paşa Rusların yardım imkânlarını araştırmak üzere Halil Paşa'yı Moskova'ya göndermişti. Yapılan görüşmeler sonunda, Ruslardan 100 bin lira değerinde altın yardımı sağlanmış ve bu yardım 1920 Eylül'ünde Erzurum'a ulaşmıştır. Yine bu günlerde Hariciye Vekili Bekir Sami Bey başkanlığında bir heyet iyi niyet ve dostluk ilişkilerini artırmak üzere Moskova'ya gitmişti. Sovyet yöneticilerle yapılan görüşmelerde para yardımının yanısıra silah ve cephaneye duyulan ihtiyaç bildirilerek bu yönde yardım talep edilmiştir" (Yalçın; 2006; 339).

"Tam bir dar boğazda bulunan Sovyet yöneticileri, aynı günlerde Anadolu'da filizlenmeye başlayan Milli Mücadele hareketini büyük bir ilgi ile izliyorlardı. Anadolu ve Trakya Müdafa-i Hukuk Cemiyetleri'nin kurulması ve halkın yabancı işgallere karşı örgütlenmeye başlamasını, bir çeşit kömünist ihtilal hazırlığı olarak nitelendiriyorlardı" (Müderrişoğlu; 1990; 522). Rus dostluğunu ve komünizmi birbirinden ayıran Mustafa Kemal, Türkiye'nin komünist bir ülke olamayacağını çok daha önceden açıklayarak, komünizme karşı en baştan duruşunu ve stratejisini ortaya koymuştur. Mustafa Kemal 24 Eylül 1919'da General Harbord'a yaptığı açıklamada Türkiye'de komünizmin neden yerleşmeyeceğini şu şekilde açıklıyordu; "Bolşeviklere gelince, bizim memleketimizde bu doktrin hiçbir şekilde yeri olamaz. Dinimiz, adetlerimiz ve sosyal bünyemiz tamamiyle böyle bir fikrin yerleşmesine müasit değildir." (Özkaya; 2005; 323)

Ayrıca, Rusya'nın müttefiklerinin izini ve haberi olmadan ansızın savaştan çekilmesini müteakiben, Fransız ve İngilizlerin yaptığı işgallerle Sovyetlere yaklaşımları, Sovyet yöneticilerini korkutmuş olmalıdır ki, Milli Mücadele hareketinin başarıyla sonuçlanmasını, kendileri açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirmektedirler ve zaman zaman Anadolu'ya yardım göndermelerinin de bir sebebi bu olmalıdır.

Sovyetlerden para yardımının yanı sıra, silah yardımı da talep edilmiştir. Halil Paşa'nın Moskova ziyaretinden sonra yardımlar gelmeye başlamasına rağmen gelen yardımlar sembolik boyutlarda kalmıştır ki 16 Mart 1921 tarihinde imzalanan Moskova Antlaşmasına kadar. Antlaşmayla birlikte, Ankara-Moskova arasındaki ihtilaflar halledildi. Rusya, Türkiye'nin Misak-ı Milli sınırlarını tanıdı. Kapütasyonları hükümsüz saydı. Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmeyen hiçbir antlaşmayı tanımayacağını açıkladı. O zamana kadar yapılan yardımlara ek olarak, 10 milyon altın ve iki tümeni donatacak miktarda silah ve mühimmatı vermeyi taahhüt etti (Özkaya; 2005; 325).

Sovyet resmi belgelerine göre, Milli Mücadele boyunca Türkiye'ye yapılan silah ve cephaneye yardımı şu şekilde gerçekleşmiştir. 39.275adet tüfek, 327 adet makineli tüfek, 54 top, 62.986.000 adet tüfek mermisi, 147.079 adet top mermisi, 1000 atımlık top barutu, 4000 adet el bombası, 4000 şarapnel,

1500 kılıç ve 20.000 gaz maskesi. Türk ve Sovyet verileri karşılaştırdığında rakamlar birbirini tutmakla birlikte, Sovyetlerin yapılan para yardımının kaynağı şüpheli durmaktadır. Nitekim Buhara'da Çar'ın imaretinde 100 milyon altın ruble bulunduğu, bu paranın Buhara'nın ilk ve son Cumhurbaşkanı Osman Kocaoğlu tarafından Anadolu'ya gönderilmek üzere Moskovaya yollandığı da aksi ispat edilmemiş bir iddiadır. Yapılan yardımlara rağmen, Rus yardımı Milli Mücadele ihtiyaçlarının ancak %15 gibi çok küçük bir kısmını ancak karşılayabilmiştir (Özkaya; 2005; 327-329).

Mondros Mütakeresini müteakiben, Fransa İngiltere ile (özellikle Almanya'nın savaş sonrası belinin doğrultamayacak kadar kırılmasını birinci şart koşarak) anlaşmış ve aralarındaki anlaşma uyarınca Osmanlı topraklarından kendine düşen parçalarını işgal etmiştir. İşgal sonrası Fransa, Antep ve Maraş bölgelerinde kendini bir çıkmazın içinde bulmuştur. Zaman içerisinde İngilizlerle menfaat çatışmasına giren Fransızlar, bir an önce Türklerle anlaşıp Anadolu'dan çekilmek istiyordu. Hatta İngilizlerle olan ihtilafları ve o zamanki menfaatleri için Fransızlar, Milli Mücadele'nin başarıya ulaşmasını ister duruma gelmişlerdi (Yalçın; 2006; 343).

“Fransa ile yapılan müzakereler sonunda 20 Ekim 1920 tarihinde Ankara Antlaşması ile barış görüşmeleri başarıyla sonuçlanmıştır. Bu andlaşmayı, 1923 Lozan'dan önce, Türkiye ve Fransa bakımından bir ön barış andlaşması saymak yerinde olur. Çünkü Ankara Andlaşmasıyla savaşa son verilmiş, Fransa'nın işgalinde olan -ki bu arada Fransız Mandası kurulmuştur- Suriye ile Türkiye arasında sınır belirlenmiş ve daha sonraki ilişkiler için kimi ilkeler konulmuş, ancak müttefiklerle bir arada çözümlenmesi gereken sorunlar ister istemez sonraya (Lozan Andlaşmasına) kalmıştır” (Soysal; 2000; 48).

Ankara Antlaşması'nın metninin içinde bulunmamasına rağmen, Fransızlar Anadolu'da işgal ettikleri yerlerden çekilirken, bazı silahları da geride bırakmışlardır. Kazım Özalp Paşa'nın verdiği bilgilere göre Fransızların bıraktığı silahlar şunlardır; 10.089 adet tüfek, 1.505 sandık mermi bırakılmış ve 10 adet savaş uçağı hediye edilmiştir. Ankara Antlaşması'nın bu yardımlardan daha önemli sonucu ise Fransa piyasalarından silah ve cephane satın alınmasına zemin hazırlamıştır (Müderrişoğlu; 1990; 553-555).

Ayrıca, Ankara Antlaşması'nın imzalanmasıyla Fransa, T.B.M.M. Hükümetini ve Milli Mücadeleyi, I. Dünya Savaşı'nın galiplerinden olan büyük bir Avrupa Devleti tarafından ilk defa tanımış oluyordu. Fransa'nın Anadolu'dan çekilmesine ve Suriye içinde kalmasına rağmen İskenderun(Hatay) için kabul edilen milli kültür şartlarını tanınması, Misakı Milli'nin de tanınmasından başka birşey değildir (Armaoğlu; 2012; 395).

3. TÜRK VE İSLAM DÜNYASINDAN ALINAN YARDIMLAR

İngiliz egemenliğinde olmalarına rağmen, Hint müslümanları bir şekilde Halifeye bağımlılıklarını sürdürmekteydiler. Hatta I. Dünya Savaşı'nda İngilizler Osmanlı Devleti ile savaşmak üzere topladığı Müslüman Hintliler arasında isyan çıkmış ve bu isyan kanlı bir şekilde dahi bastırılmıştı. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun yer yer işgal edilmeye başlamasını müteakiben Hint Müslümanları arasında yer yer tepkilere yol açmış ve tepkilerden sonra yardım kampanyaları düzenlenmeye başlamıştır (Müderrişoğlu; 1990; 555-557).

Çeşitli vesilerle gerek ordunun ihtiyaçlarının karşılanması gerekse gazilere gönderilmek üzere, Aralık 1921'den Ekim 1923 tarihine kadar gönderilen yardımların miktarı toplamda 1.035.608 Türk Lirası ve 130.250 İngiliz Lirasına kadar ulaşmıştır. Gönderilen bu paraların bir miktarı ordu ihtiyaçları için kullanılmış, Milli Mücadele sonrasında harcananlar tamamlanarak, söz konusu kalan meblağ Osmanlı Bankası'nda muhafaza edilmiş ve Türkiye İş Bankası'nın kuruluş sermayesi olarak kullanılmıştır (Yalçın; 2006; 344-345).

Rusya'nın, Fransa'nın ve Hintli Müslümanların gönderdiği yardımların yanında, aynı zamanda Azerbaycanlı ve Kıbrıslı Türklerin de gönderdiği yardımlar kabul edilmiştir. Azerbaycan Türkleri 1 yıl 11 ay 29 gün bağımsız yaşadıkları Azerbaycan Cumhuriyeti döneminde 29 Mart 1920 tarihinde 1.500.000 Fransız Frangı civarında bir yardım gönderdikleri düşünülmeyle birlikte, bu yardımın

yerine ulaşıp ulaşmadığı hususunda birçok yazışma bulunmaktadır. Bununla birlikte 2 Ekim 1920 tarihinde

19.000 Osmanlı altını ve 1.000.000 Fransız Frangı ile 8 parça petrol poliçesi imza karşılığı Hariciye Vekili Ahmet Muhtar Bey'e teslim edildiği yazışmalarda bulunmaktadır. Ayrıca 1920 yılının sonlarında Erzurumlu çocukların eğitimi 500 adet yüzlük Osmanlı Altını Azerbaycan Hükümeti tarafından Kazım Karabekir Paşa'ya gönderilmiştir. (Yalçın; 2006; 345- 346).

Azerbaycan Türklerin'den gelen yardımlar yalnızca maddi olarak kalmamış, bazı Azeri askerleri de Anadolu'ya gelerek Milli Mücadele'de savaşmışlardır. Albay Yunus Hazarlı (1893-1965), Topçu Albay Mehmet Akpolat (1897-1975), Topçu Albay Aslan Berkan (1897-1957), Albay Salih Aksoy (1898-1956) Milli Mücadele'de savaşmış bazı Azerbaycan Türklerindedir (Ağayev, 2008, 196-200).

Kıbrıslı Türkler ise savaş sonrası kendi durumları da kötü olmalarına rağmen, kendi aralarında topladıkları ve kermes, tiyatro, bağış gibi faaliyetler sonucunda adeta “dışinden tırnağından” artırdıkları az ama öz paraları Ankara'ya yollayarak Milli Mücadele'nin yanında olmuşlardır. Nitekim Mağusalı Türk kadınlar Haziran 1922 başında, Ramazan Bayramı'nın 1. ve 2. günü düzenledikleri kermes sonucunda elde ettikleri 50 sterlin geliri Anadolu'ya göndermeleri de bunun en güzel örneği niteliğindedir (Yalçın; 2006; 346-352).

1921 yılında Afganistan ile imzalanılan anlaşmayla, Milli Mücadele'ye maddi yardım sağlanamasa, mutabakata varılan maddeler kağıt üstünde bile kalsa Ankara Hükümeti'nin ilk uluslararası siyasal bağlantısı bu andlaşmadır (Gümrü Andlaşması göz ardı edildiğinde). Andlaşmanın 4. maddesi (iki taraftan birinin saldırıya uğradığında, diğerine elindeki olanaklarla yardım etmesi) aradaki uzaklık ve imkansızlıklardan dolayı gerçekleştirilememiş olmasına rağmen, 8. maddesi uygulamaya koyulmuştur. Andlaşmanın 8. maddesi Türkiye'nin Afganistan'a kültürel alanda yardım etmesini içermektedir. Nitekim genç cumhuriyet kendi durumuna bakmaksızın Afganistan'a öğretmenler göndermiştir (Soysal; 2000; 24-26). Afganistan ile yapılan andlaşma ancak Ankara Hükümeti'nin yürüttüğü haklı mücadelenin, uluslararası camiada karşılık ve destek bulması açısından çok önemlidir.

4. SONUÇ

Milli Mücadele ile kazanılan zaferin arkasında, öz kaynaklarımıza dayalı, Anadolu insanın gayretleriyle kazanılmış ve dünyaya örnek olmuş büyük bir zaferdir. Bu zafer, yalnızca kıt imkanlarla oluşturulan bir ordunun zaferi değildir. Aynı zamanda Anadolu insanın bağımsızlığı uğrunda neredeyse “yoku var edecek, olmayacak bir işi olduracak” kadar azimli olduğunun da bir ispatıdır. Çeşitli gayelerle gönderilen yardımların hepsi toplandığında bile, Milli Mücadele'nin ihtiyaçlarının ancak çok küçük bir kısmının karşılanmış olması bunun bir kanıtı niteliğindedir.

Kazanılan zafer bilhassa hayatta kalma savaşı veren Türk Milleti'nin zaferidir. Bununla birlikte Türk ve İslam dünyası tarafından gönderilen karşılıksız yardımların kıt olmasına rağmen, neredeyse tüm doğu toplumlarının mücadele verdiği zor bir dönemde gönderilen bu yardımların değeri milletimiz açısından çok önemlidir.

KAYNAKÇA

ARMAOĞLU, Fahir (2012), 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, Alkım Yayınları, İstanbul

AĞAYEV, Mehman (2008), Kurtuluş Savaşı Yıllarında Türkiye Azerbaycan İlişkileri, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul

MÜDERİSOĞLU, Alptekin (1990), Kurtuluş Savaşının Mali Kaynakları, Ankara

Milli Mücadele Tarihi (2005) (Editör Yücel ÖZKAYA), ATAM Yay., Ankara,

İsmail SOYSAL (2000), Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları, T.T.K., Ankara Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I(Editör Durmuş YALÇIN), ATAM Yay.,